

Fikret Konjić, bibliotekar
Narodna biblioteka, Gračanica

PRILOG ISTORIJI BIBLIOTEKARSTVA U GRAČANICI

Uvod

Kada sam se prihvatio posla da napišem kratak historijat Narodne biblioteke "Dr. Mustafa Kamarić" od 1945. do 2010. godine, učinio sam to, prije svega, s namjerom da osvjetlim i od zaborava sačuvam jedan poduži period postojanja i rada ove ustanove, o kojem je napisano vrlo malo, može se reći skoro ništa. Smatrao sam da ustanova, kakva je Narodna biblioteka "Dr. Mustafa Kamarić", iz mnogo razloga zaslužuje da se na jednom mjestu prikupe svi relevantni i dostupni podaci, a koji će nekim budućim istraživačima iz ove oblasti poslužiti kao polazna osnova i, nadam se, izvor podataka za neka još dublja i opsežnija istraživanja o radu ove značajne ustanove.

Narodna biblioteka "Dr. Mustafa Kamarić" u Gračanici spada u najstarije kulturne ustanove na ovom području, pa i u Bosni i Hercegovini. Ona već preko 85 godina, sa manje ili više uspjeha, ostvaruje svoju društvenu funkciju, bibliotečku i kulturnu misiju. Od osnivanja, ona je pod nazivom Narodna biblioteka bila organizovana kao samostalna ustanova, a od

1962. godine svoju djelatnost obavlja u sastavu Narodnog univerziteta, kao samostalna organizaciona jedinica.

Počeci organizovanog prikupljanja knjiga i njihovo stavljanje na upotrebu čitaocima u Gračanici seže u daleku prošlost, ali mi ćemo se ovdje zadržati uglavnom na periodu poslije 2. svjetskog rata, jer je period između dva svjetska rata obradio dr. Omer Hamzić u Časopisu za kulturnu historiju "Gračanički glasnik" (broj 20, novembar 2005.).

Ipak za lakše razumijevanje navešćemo u kratkim crtama kako je došlo do osnivanja Narodne biblioteke u Gračanici i šta je tome prethodilo.

Prva čitaonica, koja je u svom sastavu imala i biblioteku od nekoliko stotina knjiga, koje su izdavane članovima na čitanje, osnovana je u Gračanici 1902. godine, a riječ je o *Islamskoj čitaonici*, pri kojoj je djelovala diletantska, horska i tamburaška sekcija. *Srpska čitaonica* osnovana je pet godina kasnije, dakle 1907. godine. I ova čitaonica imala je na raspolaganju između 4 do 5 hiljada knjiga, te diletantsku i tamburašku sekciju. Pored ovih čita-

onica, 1908. godine u Gračanici se osniva i *Turska čitaonica* (kiraethana), koja je djelovala, do 1914. godine, kada je izgorjela u požaru. Iste godine, usljed ratnih prilika, sa radom prestaje i *Srpska čitaonica*. Rad ove čitaonice nakratko je obnovljen 1923. godine, ali je uskoro nakon toga potpuno prestala sa radom.

Iako su u ovom vremenu u Gračanici postojale tri čitaonice sa, za to vrijeme, solidnim fondom knjiga, njihovo organizovanje na nacionalnim i vjerskim principima onemogućavalo ih je da zadovolje interese i obuhvate sve slojeve stanovništva. Upravo to je bio razlog zbog čega je jedna grupa studenata i učenika u Gračanici došla na ideju da osnuje biblioteku, koja bi okupljala sve slojeve omladine i građana, bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost. Na inicijativu dvojice studenata Mustafe Kamarića i Hajrudina Bujukalića, 1924. godine, osnovana je u Gračanici Narodna biblioteka, čija je aktivnost bila posebno izražena u vrijeme ljetnih i zimskih raspusta, kada su studenti i đaci dolazili kući na odmor. Nekoliko godina prije početka Drugog svjetskog rata Narodna biblioteka je imala oko 4 000 knjiga.

Narodna biblioteka od 1945. Do 1962. Godine

Kao dio kulturnog razvoja naroda u Bosni i Hercegovini historija bibliotekarstva u najužoj je vezi sa njenim ekonomskim i društvenim razvojem. Oslobođenje Jugoslavije, pa naravno i Bosne i Hercegovine 1945. godine, označilo je početak sveopšte obnove i izgradnje, a uporedo s tim i u oblasti kulture i prosvjete. "Razvojem privrede i porastom materijalnih dobara stvarale su se i mogućnosti za razvoj kulture uopšte, u čijem krilu su čitaonice i javne narodne biblioteke bile prva žarišta nove demokratske i svima pristupačne kulturne aktivnosti.¹"

1 Dr. Ljubinko Bašović, *Biblioteke i bibliotekarstvo u BiH 1945 – 1975.*, Svjetlost, Sarajevo, 1977., 9

Odmah po završetku Drugog svjetskog rata nova vlast u Gračanici obnavlja rad biblioteke, ovoga puta pod nazivom Sreska narodna biblioteka. Jedna od prvih aktivnosti bilo je prikupljanje preostalih knjiga i inventara na jedno mjesto i njihovo popisivanje i sređivanje. Ubrzo će, u skladu sa novom administrativnom organizacijom, biblioteka promijeniti naziv i postati Opštinska narodna biblioteka. Pod tim nazivom djelovala je sve do 1962. godine, kada ulazi u sastav Narodnog univerziteta kao jedna od njegovih organizacionih jedinica.

Iako je gračanička Narodna biblioteka nastala na bogatim prijeratnim bibliotečkim tradicijama, godinama je poslije Drugog svjetskog rata slabo radila. Knjižni fond je bio siromašan, broj čitalaca mali, a Biblioteka nije imala ni stalnog bibliotečkog radnika. U takvim okolnostima, 1953. godine uopšte nije ni radila, da bi naredne godine ponovo otvorila svoja vrata sa jednim uposlenim radnikom.² Kada je 1957. godine donesen republički Zakon o bibliotekama, Narodna biblioteka u Gračanici imala je 3.700 knjiga i 794 čitaoca na 25.616 stanovnika.

Iako je i do prelaska u sastav Narodnog univerziteta obavljala svoju osnovnu misiju, ipak se može reći da je u periodu od 1945. do 1962. godine Biblioteka bila materijalno, kadrovski i organizaciono neobzbiježena, sa prilično siromašnim knjižnim fondom, koji je nabavljan neplanski i stihijski, te da je više zavisila od donacija

2 Adela Đarmati, koje se brojne starije Gračanlije sjećaju, prvo kao učiteljice, a potom bibliotekarke. U to vrijeme u Biblioteci su, duže ili kraće vrijeme, radile i Dobrila Jeremić i Marijana Novaković. U Biblioteci su u poslijeratnom periodu radili još: Stojanka Popović (1964. – 1966.), Rabija Kemalović (Jukan) (1963. – 1999.), Ilijana Lazarević (Krstić) (1968. – 1992.), Omer Hadžić (1969. – 1981.), Bahrija Hadžić (Dautović) (1979. do 2008.), Fikret Konjić (1981.–1989. , 1999. – 2001., 2009-), Mehmed Salihbašić (1989.–), Ratko Savanović (1989. – 1992.). U područnom odjeljenju u Bosanskom Petrovom Selu radili su: Jovan Stjepanović, Bahrija Hadžić, i Fikret Konjić.

ljubitelja lijepe pisane riječi, nego od pomoći šire društvene zajednice.

Ulazak u sastav Narodnog univerziteta

Od 1962. godine počinje period najbržeg i najintenzivnijeg razvoja Narodne biblioteke, koja je u sastavu Narodnog univerziteta dobila tretman kakav zaslužuje. Biblioteka ulazi u novu fazu razvoja, naročito nakon 1964. godine, intenzivno povećava broj knjiga i broj čitalaca i "izlazi na teren" sa čitavom mrežom pozajmnih i pokretnih biblioteka po većim selima i većim preduzećima na području opštine. U tom periodu može se pratiti ubrzano materijalno i kadrovsko jačanje Narodne biblioteke, koja uskoro zauzima veoma visoko mjesto u ovoj oblasti u Bosni i Hercegovini.

Prilikom pripajanja Narodnom univerzitetu, 1962. godine, Biblioteka je imala svega 3.000 knjiga i oko 300 čitalaca. Za samo godinu dana, knjižni fond je povećan na 12.000 hiljada, a broj čitalaca na 2.300. U međuvremenu, izvršeno je razdvajanje odjeljenja za djecu i odrasle, otvoreno je područno odjeljenje u Bosanskom Petrovu Selu sa oko 1.000 knjiga i 480 čitalaca, te sedam pokretnih biblioteka u selima³. U Biblioteci su radila dva stalna radnika⁴ i dva honorarna prosvjetna radnika. Već tada je stipendiran jedan student⁵ na Višoj pedagoškoj akademiji (Odsjek za bibliotekarstvo), a stipendiju je obezbijedio Savjet za kulturu SR BiH.

U Izvještaju o radu Narodnog univerziteta za 1962/1963. godinu stoji: "Kako vidimo, Biblioteka je počela da rješava svoje probleme, ali ima još neriješenih pitanja. Biblioteka još nije sredila kartoteku koja je neophodna za normalan rad, a taj posao traži mnogo truda i vremena. Za sadašnji broj knjiga trebalo bi više od godinu dana da bi se takva kartoteka napravila.

3 Boljanić, Lukavica, Džakule, Doborovci, Škahovića, Malešići i Stjepan Polje

4 Stojanka Popović i Rabija Kemalović

5 Hidajeta Rešidbegović

Ovaj problem kao i već navedeni problemi moraće se najhitnije riješiti da bi biblioteka stvarno postala ono što treba da bude."

Prema evidencijama, Biblioteka je 1964. godine imala 15.441 knjigu na 41.313 stanovnika, područno odjeljenje u Bosanskom Petrovom Selu sa oko 1.500 knjiga i 7 pokretnih odjeljenja u selima. Već 1965. godine broj odjeljenja u selima je porastao na 11 sa 2.357 knjiga, dok je Dječje odjeljenje imalo pokretne biblioteke u 14 osnovnih škola, sa ukupno 1.540 knjiga.

Vrijeme ekspanzije i ubrzanog razvoja

Zahvaljujući angažmanu stručnih kadrova i rukovodstva tadašnjeg Narodnog univerziteta, Biblioteka je imala jako dobru podršku opštine i lokalnih političkih struktura, posebno Socijalističkog saveza radnog naroda. Dolaskom Hidajete Rešidbegović, nastaje prekretnica u radu Biblioteke. Bibliotečki poslovi, a posebno sređivanje i katalogizacija knjižnog fonda, počinju se obavljati stručno i po propisanim standardima.⁶ Tako se stvaraju preduslovi da gračanička Biblioteka od jedne male, nesređene biblioteke, izraste u vrijednu bibliotečku ustanovu sa bogatim knjižnim fondom, koji se naročito povećao tokom sprovođenja Programa srednjoročnog razvoja bibliotekarstva u Republici BiH od 1971. do 1974. godine. Tadašnjim planom razvoja bilo je predviđeno da svako selo

6 Hidajeta Rešidbegović, rođena je 27. 03. 1943. godine u Gračanici, gdje je završila osnovnu i srednju školu, a potom u Sarajevu upisala Višu pedagošku školu, smjer književnost i bibliotekarstvo. Odmah poslije odbrane diplomskog rada, 1964. godine, primljena je u Narodnu biblioteku, na mjesto rukovodioca, na kojem je ostala punih 40 godina, odnosno do penzionisanja 2004. godine. Zahvaljujući njenim stručnim i menadžerskim sposobnostima i podršci tadašnjih direktora Narodnog univerziteta Nesiba Sumana i Omera Hamzića, Narodna biblioteka u Gračanici je, od ustanove sa nekoliko hiljada knjiga, prerasla u respektabilnu bibliotečku ustanovu, sa preko 50 hiljada knjiga, pokretnim i područnim bibliotekama u svim mjesnim zajednicama i većem broju firmi i preduzeća gračaničke općine.

– mjesna zajednica sa više od 1.000 stanovnika dobije svoju pokretnu biblioteku. Tako je već 1969. godine Biblioteka imala 19 pokretnih biblioteka u mjesnim zajednicama i 14 u osnovnim školama. Po broju upisanih čitalaca u odnosu na ukupan broj stanovnika opštine, bila je treća u Republici Bosni i Hercegovini sa 15,88%. Zahvaljujući zajedničkim naporima Narodnog univerziteta i podršci opštine, već 1971. godine gračanička Biblioteka, među prvima u Bosni i Hercegovini, pa i u ex Jugoslaviji, dostiže standard “jedna knjiga na jednog stanovnika”. Prema popisu iz 1971. opština Gračanica je imala 46.950 stanovnika, a prema knjigama inventara Biblioteka je te godine imala knjižni fond od 47.371 primjerka.

U narednim godinama, 1973., 1974., i 1975. nastavlja se nagli uspon bibliotekarstva na opštini Gračanica, kako po broju knjiga, tako i po broju čitalaca i pokrivenosti cijele opštine bibliotečkom djelatnošću. Područna i pokretna odjeljenja Biblioteke stacionirana su u sljedećih 19 sela (mjesnih zajednica): Babići, Boljanić, Bosansko Petrovo Selo, Doborovci, Malešići, Miričina, Piskavica, Prijeko Brdo, Porječina, Rašljeva, Soko, Sočkovac, Stjepan Polje, Škahovica, Skipovac Donji, Skipovac Gornji, Vranovići, Kakmuž i Džakule. Tokom 1974. godine, na pedesetogodišnjicu nastanka i rada Biblioteke, sanirane su i adaptirane prostorije u starom Domu kulture,⁷ te tako stvoreni uslovi za kvalitetniji rad Odjeljenja za djecu i Odjeljenja za odrasle, uz koje se otvara i dobro opremljena čitaonica. Područno odjeljenje u Bosanskom Petrovom Selu ima 5.000 knjiga, područna odjeljenja u Boljaniću i Miričini po 1.200 knjiga, pokretne biblioteke rade u 16 sela – mjesnih zajednica sa ukupno 2.581 knjigom, a odjeljenja u preduze-

ćima “Jadrina”, “Fortuna”, “Feringa” i Pilana “Ozren” imaju 408 knjiga.

Dječije odjeljenje Biblioteke, 1974. godine, opslužuje učenike osnovnih škola, kojih je te godine bilo učlanjeno 1.966, dok su putem područnih ili pokretnih biblioteka knjige dostavljane i učenicima u 11 mjesnih zajednica (Bosansko Petrovo Selo, Miričina, Skipovac Donji, Skipovac Gornji, Škahovica, Sočkovac, Prijeko Brdo, Soko, Porječina, Babići i Piskavica), a njih je u toj godini bilo 1.205. Od 13 centralnih osnovnih škola, samo su u osnovnim školama u Lukavci, Doborovcima, Boljaniću, Kakmužu i “Mitar Trifunović – Učo” u Gračanici (sadašnja Druga osnovna škola), postojale školske biblioteke, ali nedovoljno i neadekvatno opremljene.

Prema evidencijama u knjigama inventara za 1974. godinu, knjižni fond Biblioteke brojao je 51.000 knjiga, od čega Odjeljenju za odrasle 25.000, a Odjeljenju za djecu 26.000. S obzirom na dotrajalost knjižnih jedinica i veliki broj knjiga predviđenih za otpis, taj broj je u stvarnosti bio mnogo manji, jer se u Informaciji o nekim problemima biblioteke “Dr. Mustafa Kamarić”, koju je Izvršni odbor Opštine Gračanica razmatrao na svojoj sjednici od 31. avgusta 1974. godine, navodi da “u Dječijem odjeljenju treba da se otpiše blizu 20.000 knjiga, a u Odjeljenju za odrasle oko 5.000, zbog toga što se knjižni fond u tom broju već amortizovao, jer knjige su se pohabale i više nisu upotrebljive.”⁸

U istom Izvještaju se dalje navodi da je to, između ostalog, posljedica intenzivnog (i pozitivnog) rada Biblioteke i realizacije politike da se knjiga približi čitaocima putem pokretnih i područnih odjeljenja, što

7 Biblioteka je prije preseljenja u novi Dom kulture bila smještena u tzv. starom Domu kulture (nekadašnja i sadašnja Medresa Osman–kapetana Gradašćevica)

8 Ovu Informaciju radila je u to vrijeme reprezentativna Radna grupa, koju su sačinjavali: Dragiša Ilić, član Izvršnog odbora SO Gračanica, Nesib Suman, direktor Narodnog univerziteta, Aleksandar Popović, sekretar Zajednice za osnovno obrazovanje, Radiša Babić, direktor Udružene osnovne škole i Atif Mujkić, direktor Srednjoškolskog centra “Todor Panić”.

je uticalo da se knjige više “troše” ali i zbog toga što u 1973. i 1974. godini nije vršeno adekvatno obnavljanje knjižnog fonda. Ove podatke treba uzimati s malom rezervom jer se stanje bibliotečkog fonda od strane rukovodstva Biblioteke i Narodnog univerziteta, vlastima prikazivalo mnogo gore nego što je u stvarnosti bilo, kako bi se od njih “izvuklo” što više sredstava za nabavku novih knjiga i obnavljanje knjižnog fonda.

Pod imenom dr. Mustafe Kamarića

Nakon tragične smrti dr. Mustafe Kamarića, jednog od osnivača Narodne biblioteke, 6. novembra 1973. godine (poginuo u saobraćajnoj nesreći u Austriji), tadašnji direktor Narodnog univerziteta Nesib Suman pokreće inicijativu da Narodna biblioteka u Gračanici ponese ime osnivača gračaničke biblioteke. Radna zajednica Narodnog univerziteta tu je inicijativu prihvatila i prosljedila je Skupštini opštine Gračanica, koja naredne, 1974. godine, donosi odluku da od tada Narodna biblioteka nosi ime dr. Mustafe Kamarića. Iste godine dio knjižnog fonda dr. Kamarića poklonjen je gračaničkoj biblioteci, koji se sastojao od nekoliko desetina vrijednih naslova, pretežno iz područja pravno-historijskih nauka. Zamisao je bila da se osnuje Spomen biblioteka dr. Mustafe Kamarića, koja, nažalost, ni do danas nije do kraja realizovana.

U već spomenutoj “Informaciji o nekim problemima biblioteke “Dr. Mustafa Kamarić”, koju je Izvršni odbor Opštine Gračanica razmatrao na svojoj sjednici od 31. avgusta 1974. godine, navodi se i sljedeće: “Skupština opštine posebno ističe društvenu potrebu i obavezu Biblioteke da kroz razvoj čitaonice obezbjeđuje uslove, ne samo da čitalac dolazi u kontakt sa dnevnim, nedjeljnom, mjesečnom i povremenom štampom, časopisima, enciklopedijskim i drugim publikacijama, već da isti taj materijal brižljivo sređuje i čuva i

da na taj način obezbijedi da u opštini ona postane to mjesto na kojem bi se i poslije više godina mogla naći sabrana izdanja najvažnijih listova, časopisa i publikacija, koji tretiraju politička, kulturno-naučna, literarna i druga društvena pitanja.” Ova preporuka je u narednim godinama u dobroj mjeri realizovana. Biblioteka je u tom periodu bila pretplaćena na gotovu svu periodiku Univerziteta u Sarajevu, Akademije nauka BiH i drugih akademija i univerzitetskih centara u Jugoslaviji, na sve dnevne novine i nekoliko sedmičnih izdanja, koji su se redovno arhivirali.⁹

U narednih nekoliko godina težište aktivnosti Biblioteke bilo je na pokrivanju terena u cilju približavanja knjige čitaocu, ali to nije pratilo i adekvatno ulaganje u obnavljanje knjižnog fonda, pa dolazi do njegovog naglog opadanja. Posljedica toga je i osjetan pad broja čitalaca, jer knjižni fond nije mogao zadovoljiti njihove potrebe i zahtjeve. Prema podacima u arhivi Biblioteke, te 1974. godine Biblioteka je imala 46.600 knjiga, u šta je uračunat i veliki broj knjiga koje su se morale otpisati zbog oštećenja i dotrajalosti. U periodu od 1974. do 1978. godine nabavljeno je 4.870 novih knjiga, što je više od 10% knjižnog fonda, ali se u istom periodu moralo otpisati oko 2.200 knjiga, pa je realno povećanje u tom petogodišnjem periodu bilo oko 2.600 knjiga.

Prema službenim izvještajima za 1976. godinu, područne biblioteke postojale su u Bosanskom Petrovom Selu i Boljaniću, a pokretna odjeljenja u još 17 sela (mjesnih zajednica) i četiri preduzeća: “Feringu”, Fortuni”, “Jadrini” i “Štampariji”. Te su godine u Biblioteci bila zaposlena četiri bibliotekara, od kojih je jedan radio isključivo u pokretnim bibliotekama, dok je u područnom odjeljenju u Bosanskom

⁹ Nažalost, u toku posljednjeg rata, kada su prostorije Biblioteke korištene za potrebe Civilne zaštite i Armije Republike BiH, ovaj fundus je nepovratno uništen.

Petrovom Selu radilo lice sa dvije trećine radnog vremena.¹⁰ U 1977. godini otvoreno je jedno veće područno odjeljenje u Kakmužu, u koje je odmah u startu učlanjeno oko 200 čitalaca, što je, s obzirom na fond od svega 1.200 knjiga, bilo sasvim dovoljno. U sljedećim tabelama može se vidjeti broj knjiga, čitalaca i izdanih knjiga u područnim i pokretnim odjeljenjima u 1977. godini:

U 1977. godini Biblioteka je bila pretplaćena na 18 novina i časopisa, što dnevnih, što sedmičnih i periodičnih i to: "Front", "Socijalna misao", "NIN", "Komunist", "Zadruagar", "Odjek", "Opredjeljenja", "Večernje novosti", "Praktična žena", "Ilustrovana" politika, "Naš dom", "Svijet", "Front slobode", "Glas komunara", "Narodna armija", "Sportske novosti", "Politika" i "Oslobođenje".

r/b	Odjeljenje	Broj čitalaca	Broj pročitanih knjiga	Broj posjeta Biblioteci
1.	Odjeljenje za odrasle	1612	17 531	8 848
2.	Odjeljenje za djecu	2031	25 281	13 304
3.	Odjeljenje u B.P.Selu	590	11 874	6 125
4.	Pokretne biblioteke za odrasle	1743	6 914	7 341
5.	Pokretne školske biblioteke	684	3 317	
	Ukupno	6661	64 917	36 618

Pregled broja čitalaca, izdanih i pročitanih knjiga u Biblioteci "Dr. Mustafa Kamarić" u 1977. godini (ukupno)

Obilježavajući "Mjesec knjige" i značajne datume iz historije Bosne i Hercegovine i Jugoslavije, Biblioteka je priredila

¹⁰ 1976. godine u Narodnoj biblioteci "Dr. Mustafa Kamarić" radili su: Hidajeta Rešidbegović, rukovodilac Biblioteke i Rabija Kemalović, Ilijana Lazarević i Bahrija Hadžabić, knjižničari i Omer Hadžić – područne i pokretne biblioteke.

r/b	Mjesna zajednica	Broj knjiga	Broj čitalaca	Broj pročitanih knjiga
1.	Babići	155	37	131
2.	Boljanić	1 511	343	1 788
3.	Doborovci	193	73	245
4.	Malešići	164	56	171
5.	Miričina	309	64	226
6.	Piskavica	151	36	107
7.	Prijeko Brdo	65	30	101
8.	Porječina	220	86	273
9.	Rašljeva	176	60	301
10.	Soko	251	91	364
11.	Sočkovac	281	71	253
12.	Stjepan Polje	159	60	166
13.	Škahovica	162	67	291
14.	Skipovac Gornji	181	45	120
15.	Skipovac Donji	177	65	156
16.	Vranovići	101	52	112
17.	Džakule	100	40	160
18.	Kakmuž	384	203	1 198
19.	Bos. Pet. Selo	6 800	590	11 875
	UKUPNO	10 940	2 069	18 039

vala izložbe najnovijih ili rijetkih izdanja i to ne samo u Gračanici, nego i u nekoliko većih mjesnih zajednica¹¹, a nije bio rijedak slučaj organizovanja i književnih susreta sa eminentnim bosanskohercegovačkim i jugoslovenskim književnicima.

Trend smanjenja knjižnog fonda nastao se i u 1978. godini, posebno u Odjeljenju za djecu, gdje je i broj čitalaca morao biti ograničen, prije svega zbog dotrajalosti knjižnog fonda, ali i zbog kadrovskih proble-

¹¹ U "Delegatskom biltenu", broj 7, od 16. maja 1979. godine, stoji: "Narodna biblioteka "Dr. Mustafa Kamarić" organizovala je 12., 13. i 14. maja izložbu knjiga i literature u povodu 60. godišnjice KPJ, odnosno SKJ, SKOJ-a i revolucionarnih sindikata. Izložbu u holu novog Doma kulture u Gračanici posjetilo je preko 1.000 posjetilaca, a bilo je izloženo oko 300 naslova."

r/b	Struktura	Odj. za odrasle	Odj. za djecu	Odj. B.P. Selo	Pokretne biblioteke	Ukupno
1.	Radnik	294	-	75	428	797
2.	Zemljoradnik	20	-	3	107	130
3.	Službenik	153	-	1	18	172
4.	Student	115	-	8	19	142
5.	Učenik osn. škole	-	2 032	342	1 421	3 795
6.	Domaćica	42	-	40	86	168
7.	Učenik sr. škole	858	-	115	341	1 314
8.	Prosvjetni radnik	116	-	-	-	116
9.	Penzioner	14	-	6	7	27
10.	Ukupno	1 612	2 032	590	2 427	6 661

Struktura čitalaca u 1977. godini

ma, jer jedan bibliotekar nije bio u stanju da opsluži tako veliki broj čitalaca. Prema izvršenim procjenama u to vrijeme je čak polovica knjižnog fonda u Dječjem odjeljenju bila "zrela" za otpis.

Godine stabilnosti i uspjeha

Došavši na funkciju direktora Narodnog univerziteta, Omer Hamzić je, upravo, u to vrijeme ispoljio odlučnost da zaustavi trend opadanja i broja knjiga i broja čitalaca i da unaprijedi rad Biblioteke. Da bi povećao broj čitalaca i unaprijedio rad Biblioteke na terenu, iz sredstava Univerziteta, početkom 1978. godine, nabavio je bibliobus (mali autobus)¹² koji je po utvrđenom "redu vožnje" dolazio sa knjigama i do najudaljenijih sela (u redu voženje bilo ih je 17) i opsluživao svoje čitaoce. Zavisno od broja čitalaca, u neka sela stizao je i dva puta, a u neka jednom sedmično ili mjesečno.¹³ Nekoliko godina kasnije, tačnije 1983. godine, prvi bibliobus zamijenjen je novim, većim, jer kapacitet prvog nije mogao zadovoljiti sve veći broj čitalaca.¹⁴

¹² Bio je to treći Bibliobus u Bosni i Hercegovini, jer su prije toga postojala još samo dva, po jedan u Sarajevu i Mostaru

¹³ U bibliobus je adaptiran Kombi "Zastava" E - 412, a prvi vozač-bibliotekar bio je Omer Hadžić iz Gračanice

¹⁴ Nabavljen je kombi, marke TAM 75 T 5 F, koji je u bibliobus adaptirao vozač-bibliotekar Fikret Konjić, naslijedivši 1981. godine Omera Hadžića

Kako nikada nije bilo dovoljno sredstava za nabavku novih naslova za Biblioteku, da bi zaustavio trend opadanja broja knjiga i dostignuti standard jedna knjiga, na jednog stanovnika", Hamzić je, kao direktor Narodnog univerziteta, pokrenuo solidarno udruživanje sredstava više subjekata na opštini (Narodni univerzitet, Opština, Zajednica kulture, Sindikati, Komitet Saveza komunista, Socijalistički savez, boračka organizacija i neka preduzeća), namjenski za nabavku knjiga, sa kojima je svake godine konkurisao na sredstva Fonda za unapređenje bibliotekarstva "Ivo Andrić". Sa tim sredstvima započeta je obnova i trajno zaustavljeno opadanje knjižnog fonda.

Nakon izgradnje druge faze Doma kulture i sređivanja namjenskih prostora za Biblioteku, početkom 1980. godine, knjižni fond je prebačen i smješten u nove, namjenske prostorije novoizgrađenog Doma kulture, u kojima su uslovi rada i skladištenja knjižnog fonda i pored određenih problema (nedostatak lifta za dotur knjiga koji nikada nije ugrađen, pojava vlage u depou knjiga) ipak bili bolji nego u ranijim prostorijama starog doma kulture (medrese). Ukupan raspoloživi prostor za Biblioteku iznosio je preko 300 kvadratnih metara. U novom prostoru rad sa čitaocima odvijao se u namjenskim prostorijama, sa modernim pultom i policama za smještaj najfrekventnijih izdanja. Knjižni fond

r/b	Godina	Odjeljenje za djecu	Odjeljenje za odrasle	UKUPNO
1.	1985.	2326	2721	5047
2.	1986.	2388	2775	5163
3.	1987.	2380	2735	5115
4.	1988.	2328	2725	5053
5.	1989.	2353	2749	5102

Broj članova biblioteke

smješten je u dva magacina, koji se nalaze na dva nivoa, sa modernim metalnim policama. Za potrebe čitaoca, na raspolaganju su bile čitaonice sa 30 mjesta, a adekvatan prostor dobile su i Zavičajna zbirka i "Spomen soba dr. Mustafe Kamarića".

ma i sredstvima fonda "Ivo Andrić" vršila nabavka značajnog broja novih naslova, kako iz programa za lektiru osnovnih i srednjih škola, tako i beletristike.

U redovnom godišnjem Izvještaju o realizaciji programa za 1988. godinu isti će se sređivanje postojećeg knjižnog fonda i usklađivanje sa najnovijim standardima u klasifikaciji i katalogizaciji, kao i obrada novih knjiga po istim standardima. U cilju kvalitetnijeg obavljanja tih poslova, a sa istim brojem zaposlenih, išlo se na racionalizaciju rada u područnim i pokretnim bibliotekama. U ovoj godini izvršena je nabavka 3.000 knjiga, a 500 knjiga

r/b	Odjeljenja	Broj pročitanih knjiga	STRUKTURA						UKUPNO
			radnici	službenici	studenti	poljoprivr.	učenici	ostali	
1.	Za odrasle	24 185	305	312	107	22	2023	121	2890
	Za djecu	30 303	-	-	-	-	2332	-	2332
	Lukavica	646	-	-	-	-	131	-	131
	B.P. Selo	7 464	45	42	17	6	466	5	581
	OOUR-a	458	72	55	-	-	-	-	127
	Bibliobus	6 901	31	-	8	32	1102	52	1225
	UKUPNO	69 957	453	409	132	60	6054	178	7286

Zbirni podaci za 1988. godinu

Proširen obim rada sa nabavkom bibliobusa, ubrzana obnova knjižnog fonda (udruživanjem sredstava na opštini, a zatim sa Fondom "Ivo Andrić") i napokon, bolji uslovi rada u namjenskim prostorima novog Doma kulture – sve to zaustavilo je opadanje broja čitalaca i pročitanih knjiga u Biblioteci. Stanje se potpuno stabilizovalo u periodu od 1985. do 1989. godine, kada se u centralnom odjeljenju u prosjeku godišnje učlanjivalo preko 5.000 čitalaca. Pregled upisanih čitalaca u pomenutom periodu vidi se u priloženim tabelama.

Uposleni u Biblioteci u ovom periodu stalni su učesnici na svim seminarima vezanim za bibliotekarstvo, redovne su posjete oktobarskom Sajmu knjiga u Beogradu, gdje se, zahvaljujući udruženim sredstvi-

r/b	Godina	Odj. za djecu	Odj. za odrasle	Ukupno
1.	1989.	2353	2749	5102
2.	1990.	1520	1543	3063

Broj članova Biblioteke

Biblioteci je poklonio dr. Stevan Popović iz Banja Luke. Zbog dotrajalosti, otpisano je oko 1.200 knjiga, a ukupan knjižni fond na dan 31. decembar 1988. godine iznosio je 59.830 primjeraka. U ovoj godini učlanjeno je ukupno 5.053 čitaoca (Odjeljenje za odrasle 2.890, Odjeljenje za djecu 2.332)¹⁵, dok je broj pročitanih knjiga bio 54.488.

¹⁵ Kada je u pitanju broj čitalaca u odjeljenjima za djecu i odrasle u dva dokumenta se nalaze dva različita podatka. U matičnoj evidenciji za 1988. g. nalazi se podatak da je u Odjeljenje za odrasle upisano 2.725, a u Dječjem odjeljenju 2.328 čitalaca, dok su u

r/b	Odjeljenja	Broj pročitanih knjiga	STRUKTURA						UKUPNO
			radnici	službenici	studenti	poljoprivr.	učenici	ostali	
1.	Za odrasle	16431	164	185	60	3	982	59	1543
2.	Za djecu	19592	-	-	-	-	1520	-	1520
	UKUPNO	36023	164	185	60	3	2502	59	3063

Zbirni podaci za 1990. godinu:

U 1990. godini dolazi do prvog osjetnijeg pada broja čitalaca, tačnije taj broj se skoro raspolovio, a najveći razlog tome je uvođenje plaćanja članarine. Pošto je do tada učlanjenje u Biblioteku bilo besplatno, ova novina je, iako se radilo o simboličnoj sumi od jedne njemačke marke, od vratila mnoge čitaocce od učlanjivanja u Biblioteku.

Doda li se tome sve izvjesniji raspad Jugoslavije i kriza koja je prethodila agresiji na Bosnu i Hercegovinu, onda ovo smanjenje broja čitalaca ne treba čuditi. Blaga tendencija smanjenja broja čitalaca nastavlja se i u naredne dvije godine, a onda je počeo rat, koji je dodatno otežao uslove rada Biblioteke.

Narodnu biblioteku "Dr. Mustafa Kamarić" tokom njenog postojanja posjetio je veliki broj eminentnih bosanskohercegovačkih i jugoslovenskih književnika, ali nažalost u arhivi Biblioteke nama preciznijih podataka o tome, a fond fotografija je više nego siromašan.¹⁶

redovnom godišnjem izvještaju te cifre nešto drugačije. Naime, tamo stoji podatak da je u Odjeljenju za odrasle upisano 2.890, a u Dječjem odjeljenju 2.332.

16 Prema mojim i sjećanjima Hidajete Rešidbegović, dugogodišnje rukovoditeljice Biblioteke, u gračaničkoj Biblioteci boravili su, između ostalih: Branko Čopić, Desanka Maksimović, Izet Sarajlić, Marko Vešović, Zuko Džumhur, Abdulah Sidran, Ljubica Ostojčić, Čamil Sijarić, Vesna Parun, Dara Sekulić, Pero Zubac, Miroslav Antić, Advan Hozić, Ismet Bekrić, Mira Alečković, Ahmet Hromadžić, Nasiha Kapidžić-Hadžić, Šimo Ešić i još mnogi drugi književnici, koji su u okviru svojih posjeta održali niz književnih večeri i druženja sa čitaocima Biblioteke, te posjetili mnoge srednje i osnovne škole na opštini Gračanica.

Rad biblioteke u ratnom periodu od 1992. do 1995. godine

Iako je Gračanica od početka rata bila stalno granatirana, Biblioteka je prekinula rad samo u periodu od 19. maja do 8. juna 1992. godine. Od tada u Biblioteci radi samo jedan bibliotekar i to sa skraćanim radnim vremenom. Kako se i pored ratnih dejstava broj čitalaca povećavao, uskoro se pokazala potreba za vraćanjem i ostalih radnika na posao, pa su već sredinom 1993. godine u Biblioteci radila četiri radnika. U Izvještaju o radu Biblioteke u Gračanici u ratnim uslovima, koji je početkom 1994. godine uradila Hidajeta Rešidbegović, rukovodilac Biblioteke, između ostalog stoji: "U teškim ratnim uslovima života, bez struje, televizije i slično naglo raste interes za knjigom, pa se stvara jedan zaokret, gdje su korisnici biblioteke sve više ozbiljniji čitaoci, koji traže i adekvatnu literaturu za sebe. Literatura koja se traži i čita je raznovrsna, od nešto laganog i za odmor, stručne literature a posebno bosansko-hercegovačka muslimanska književnost, te literatura o historiji Bosne i Hercegovine do školske lektire. Sve je teže udovoljiti zahtjevima čitaoca, jer je sve manje tražene literature, a pojedine police su ostale prazne."

U prethodne tri godine nije nabavljena ni jedna knjiga, a kada je sredinom 1993. godine normalizovan rad osnovnih i srednjih škola, pojavio se i problem nedostatka knjiga za taj uzrast, naročito lektire, koja se iz temelja promijenila.

U to vrijeme Biblioteka radi u skućenim uslovima, jer dio prostorija koriste Civilna zaštita i Armija Republike BiH, a i telefon je

izuzet za druge potrebe. Pa ipak, broj upisanih čitalaca u 1993. godini iznosio je 2.700, a pročitano je čak 39.000 knjiga.

Ništa bolji uslovi za rad Biblioteke nisu bili ni naredne 1994. godine, a dodatno su otežani preseljenjem Radio stanice u prostorije Zavičajne zbirke i "Spomen sobu dr. Mustafe Kamarića". Obnova knjižnog fonda i dalje je zavisila od poklona čitalaca, a kupljeno je tek 20 knjiga. Zbog intenziviranja ratnih dejstava došlo je do osjetnog pada čitalaca u Dječjem odjeljenju, dok je broj odraslih čitalaca bio u blagom porastu. Tako je u 1994. godini ukupno upisano 1.988 čitalaca (Odjeljenje za djecu 759, Odjeljenje za odrasle 1.229).¹⁷ U toj godini ukupno je pročitano 33.830 knjiga.

Posljednja ratna godina malo se u čemu razlikovala od prethodnih. Teškoće u radu bile su vezane za sve siromašniji knjižni fond, koji se skoro nikako nije obnavljao, a i veliki broj knjiga, zbog fluktuacije izbjeglica, nikada nije vraćen. Sredinom godine Civilna zaštita je napustila prostorije Biblioteke, a osposobljena je i jedna čitaonica, koja je bila dragocjena za korisnike Biblioteke, jer su mogli koristiti knjige, koje se nisu mogle iznositi iz prostorija Biblioteke s obzirom da se radilo o unikatnim i rijetkim primjercima. U 1995. godini upisano je ukupno 1.688 čitalaca (Odjeljenje za djecu 776, Odjeljenje za odrasle 912).¹⁸

Biblioteka u poslijeratnom periodu

Kraj rata i potpisivanje Dejtonskog mirovnog sporazuma doprinijeli su normalizaciji rada Biblioteke, iako svi prostori i dalje nisu bili u funkciji, jer se Radio stanica još

17 S obzirom da se na mnogo mjesta brojevi upisanih čitalaca ne slažu u izvještajima i matičnim knjigama, ja sam se odlučio za podatke iz matičnih knjiga pošto ih smatram vjerodostojnijim. Tako u Izvještaju o radu za 1994. godinu stoji podatak da je broj upisanih čitalaca u Odjeljenju za djecu iznosio 810, a u Odjeljenju za odrasle 1320, ukupno 2.130.

18 U Izvještaju o radu za 1995. godinu stoji: Ukupan broj čitalaca 1.760, od čega u odjeljenju za djecu 780, a u odjeljenju za odrasle 980.

nije preselila u nove prostore. Ipak struktura knjižnog fonda i dalje je predstavljala veliki problem, prije svega zbog činjenice da njegova obnova nije vršena u skladu sa planovima i programima lektire, kako u osnovnim, tako i u srednjim školama. Nije bio rijedak slučaj da Biblioteka posjeduje samo jedan primjerak tražene lektire i da je učenici čitaju kolektivno u jednoj od čitaonica. U ovoj godini nabavljeno je 420 knjiga i to uglavnom namjenskim sredstvima opštine Gračanica, dok je Biblioteci poklonjeno oko 300 knjiga. U 1996. godini upisano je ukupno 2.424 čitaoca (Odjeljenje za djecu 1.393, Odjeljenje za odrasle 1.031).¹⁹ Primjetan je porast čitalaca u Odjeljenju za djecu, a to je rezultat završetka ratnih dejstava i normalizacije rada u osnovnim i srednjim školama.

U 1997. godinu Biblioteka ulazi sa svim svojim prostorima jer je i Radio stanica preselila u nove prostore, tako da je Biblioteka konačno profunkcionisala u punom kapacitetu. Svi prostori su nakon više od 15 godina okrečeni, knjige su stručno razvrstane i stavljene u funkciju, kao i "Spomen biblioteka Mustafe Kamarića". U ovoj godini je profunkcionisala poštanska služba, što je iskorišteno za pisanje opomena dužnicima kako bi se vratio što veći broj knjiga, a u iste svrhe iskorištena je i lokalna Radio stanica, putem koje su upućivani apeli dužnicima da vrate knjige u Biblioteku. Normalizacija rada u Biblioteci iskorištena je i za otpisivanje oko 1.500 oštećenih i neupotrebljivih knjiga, dok je u isto vrijeme nabavljeno 217 knjiga, a na poklon je dobijeno 159. Vrijedi zabilježiti i donaciju NVO "Conecta" iz Edinburga (Engleska), koja se sastojala od 1.400 knjiga, pisanih na engleskom jeziku. U 1997. godini upisano je 2.218 čitalaca (Odjeljenje za djecu 1.132, Odjeljenje za odrasle 1.086).²⁰

19 U Izvještaju o radu za 1996. godinu stoji: Ukupan broj čitalaca 2.524, od čega u odjeljenju za djecu 1.443, a u odjeljenju za odrasle 1.081.

20 U Izvještaju o radu za 1997. godinu stoji: Uku-

r/b	Odjeljenja	Broj pročitanih knjiga	STRUKTURA						UKUPNO
			radnici	službenici	studenti	poljopriv.	učenici	ostali	
1.	Za odrasle	16 673	82	100	70	2	944	63	1 261
2.	Za djecu	9 939	-	-	-	-	813	-	813
	UKUPNO	26 612	82	100	70	2	2 502	63	2 074

Zbirni podaci za 2000. godinu

I naredne dvije godine, 1998. i 1999., protekle su u daljoj konsolidaciji rada Biblioteke iako odnos društvene zajednice, bez obzira što je rat završen, nije bio na zadovoljavajućem nivou. To se, prije svega, odnosilo na neriješen način finansiranja rada Biblioteke i posebno obnovu knjižnog fonda, koji je u toku rata pretrpio velika oštećenja. Veliki broj knjižnih jedinica morao je biti otpisan i stavljen van upotrebe. U ove dvije godine, naročito u 1999. intenzivno se radilo na obradi novog knjižnog fonda, kao i na reklasifikaciju postojećeg, pošto je došlo do izmjena u UDK sistemu u bibliotekarstvu.²¹ U 1999. godini kupljeno je 200 knjiga, a 300 su Biblioteći poklonili građani. Upisano je ukupno 2.279 čitalaca (Odjeljenje za djecu 938, Odjeljenje za odrasle 1.341).²² Ukupno je pozajmljeno 34.549 knjiga.

Od 2000. godine počinje svojevrsno nazadovanje Biblioteke: 2000. je posljednja godina u kojoj je u Biblioteku upisano više od 2000 čitalaca. Trend osipanja korisnika Biblioteke ubrzan je naročito posli-

pan broj čitalaca 2.538, od čega u odjeljenju za djecu 1.332, a u odjeljenju za odrasle 1.201.

²¹ UDK (Univerzalna decimalna klasifikacija) je najrasprostranjeniji internacionalni sistem bibliotečke klasifikacije, primijenjen gotovo u svim razvijenim zemljama svijeta i to ne samo u bibliotekama (prvenstveno za izradu sistemskog kataloga) nego i u drugim ustanovama, naročito onim za naučnu i tehničku dokumentaciju. Tvorac Decimalne klasifikacije Đuj (Melvil Dewey, 1851. – 1931.) objavio je svoj sistem najprije anonimno 1876. godine. (Enciklopedijski leksikon bibliotekarstva, Dr. Kosta Grubičić, Zavod za izdavanje udžbenika Sarajevo, 1964. g., stranica 68)

²² U Izvještaju o radu za 1999. godinu stoji: Ukupan broj čitalaca 2.398, od čega u odjeljenju za djecu 1.038, a u odjeljenju za odrasle 1.360.

je 2002. godine. Broj radnika u biblioteci smanjen je sa četiri na tri²³, što se odmah odrazilo na normalno funkcionisanje Biblioteke. Jedan od radnika koji je radio na stručnim bibliotečkim poslovima morao je preuzeti i knjižničarske poslove, odnosno izdavanje knjiga. U 2000. godini knjižni fond je obogaćen sa 504 knjige, od čega u Odjeljenju za djecu sa 165, a u odjeljenju za odrasle 339.

Godina	Odjeljenje za djecu	Odjeljenje za odrasle	UKUPNO
2000.	813	1 261	2 074
2001.	774	1 072	1 846
2002.	498	851	1 349
2003.	590	883	1 473
2004.	572	826	1 398
2005.	532	804	1 336
2006.	462	608	1 070
2007.	417	543	960
2008.	411	523	934
2009.	420	478	898

Broj članova biblioteke po godinama

Za nazadovanje biblioteke i osipanje čitalaca, od 2001. godine pa nadalje, ima više uzroka. Prvi i osnovni je sve siromašniji knjižni fond, čije obnavljanje ne prati planove i programe lektire za osnovne i srednje škole, a potom slijedi globalna informatička mreža, odnosno Internet, preko kojeg učenici, idući linijom manjeg otpora, dolaze do elektronskih izdanja lektire, pa čak i gotovih lektira i na kraju, sve manji interes čitalaca, koji gube naviku za čitanjem i korištenjem drugih sadržaja koje nudi Biblioteka. Dio krivice leži i

²³ Hidajeta Rešidbegović, Muhamed Salihbašić i Bahrija Hadžabić (Dautović)

r/b	Odjeljenja	Broj pročitanih knjiga	STRUKTURA						UKUPNO
			radnici	službenici	studenti	poljoprivr.	učenici	ostali	
1.	Za odrasle	11 208	41	16	14	3	460	15	543
2.	Za djecu	6 444					411		411
	UKUPNO	17 652	41	16	14	3	871	15	954

Zbirni podaci za 2008. godinu

r/b	Odjeljenja	Broj pročitanih knjiga	STRUKTURA						UKUPNO
			radnici	službenici	studenti	poljoprivr.	učenici	ostali	
1.	Za odrasle	10 329	59	18	21	18	321	39	478
2.	Za djecu	7 350					420		420
	UKUPNO	17 679	59	18	21	18	741	39	898

Zbirni podaci za 2009. godinu

na samoj Biblioteci, koja se nije na vrijeme prilagodila novim uslovima. Prije svega povezivanju u zajednički informacijski sistem COBISS, projekat u koji su ušle neke od biblioteka sa Tuzlanskog kantona.

U 2004. godini odlazi u penziju Hidajeta Rešidbegović, dugogodišnji rukovodilac Biblioteke i u Biblioteci ostaju samo dva radnika, a kada je 2008. godine u penziju otišla i Bahrija Hadžiabdić (Dautović), u Biblioteci je ostao samo Mehmed Salihbašić, koji je na mjestu rukovodioca Biblioteke naslijedio Hidajetu Rešidbegović. Trend smanjenja broja korisnika Biblioteke najbolje se vidi iz priložene tabele i on, gotovo se sa sigurnošću može reći, nije završen.

U 2007. godini broj ukupno upisanih čitalaca u Biblioteku pada ispod jedne hiljade, tačnije, upisano ih je 960 (Odjeljenje za djecu 411, Odjeljenje za odrasle 523), a taj trend se nastavlja i u 2008. godini, u kojoj je upisano 934 čitaoca.

Umjesto zaključka

Kada sam se odlučio da sastavim kratak pregled razvoja Narodne biblioteke "Dr Mustafa Kamarić", računao sam da će mi za tih nekoliko stranica biti dovoljno nekoliko dana. Međutim, što sam više "kopao" po oskudnoj arhivi u Biblioteci, shvatao sam da to i neće biti baš posao od neko-

liko dana i da će biti potrebno mnogo više i vremena i prostora da se na papir stavi dio historije jedne ovako značajne institucije, kakva je, bez ikakve sumnje, u dugom periodu svog postojanja, bila Narodna biblioteka u Gračanici. Njen značaj ne može umanjiti ni začuđujuće tvrdoglavo poslijeratno ignorisanje šire društvene zajednice, kako lokalne tako i kantonalne vlasti, koja smatra da je obezbjeđivanje ličnih dohoda za dva-tri radnika u Biblioteci dovoljno za rad kulturne institucije o kojoj se decenijama sa poštovanjem govorilo u Bosni i Hercegovini i ex Jugoslaviji. Činjenica da je u 2009. godini za nabavku novih izdanja i naslova potrošeno nešto više od 300 KM toliko je porazna i toliko govori sama za sebe, da je svaki daljnji komentar suvišan. Za to vrijeme pojedine biblioteke u užem i širem okruženju, kojima je, ne tako davno, stepen razvoja bibliotekarstva na opštini Gračanica bio nedostižan ideal, instalirale su se kao respektabilne bibliotečke i kulturne ustanove, iako i sada imaju upola manji knjižni fond od Narodne biblioteke "Dr. Mustafa Kamarić" u Gračanici. Zašto je to tako i mora li tako biti? Odgovor na ovo pitanje zahtijeva mnogo više vremena i prostora i teško bi mogao stati ispod naslova ovog priloga.

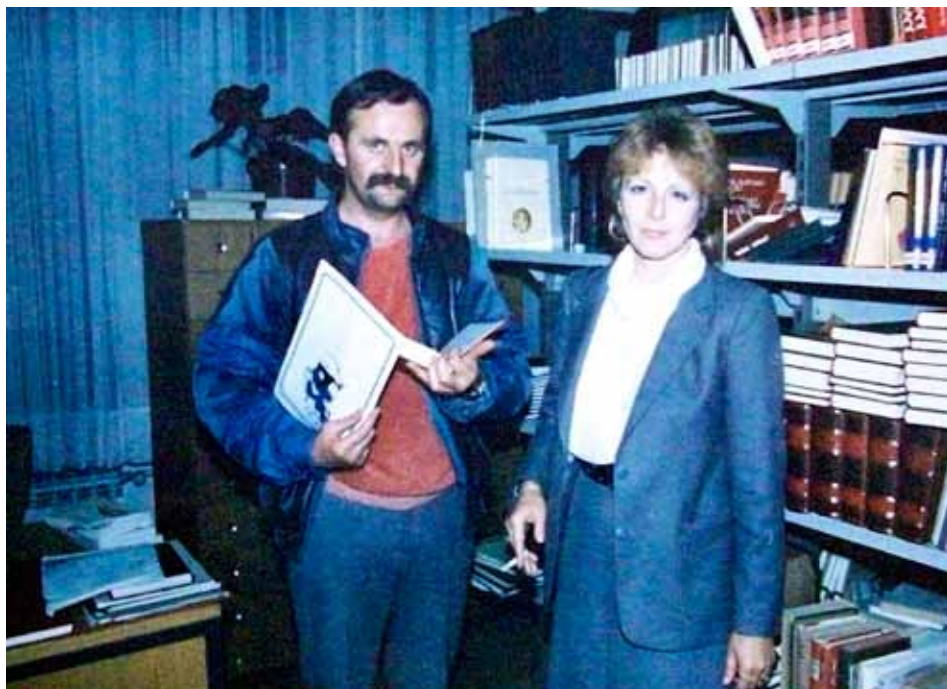
Koliko god je teško odgovoriti na spomenuto pitanje, još je teže zaustaviti uru-

šavanje ove, nekada važne, kulturne institucije. Osnovni problem, čini se, ipak je status i način finansiranja općinskih biblioteka koje se nalaze u sastavu raznih domova kulture, bosanskih i inih kulturnih centara. Njihovim prebacivanjem sa kantonalnog na općinske budžete počinje i njihovo stagniranje i opadanje. Status Narodne biblioteke u posljednjih dvadesetak godina umnogome je zavisio i od odnosa aktualnih direktora JU "Bosanski kulturni centar", u čijem je sastavu poslovala, a on, nažalost, nije uvijek bio onakav kakav zaslužuje institucija od opšteg društvenog i kulturnog značaja, kakva je bez sumnje Narodna biblioteka. Zbog svega toga Biblioteka je došla u situaciju u kojoj se sada nalazi i koja ne obećava njen skori povratak na onaj nivo koji je imala prije rata. Stvaranje navike čitanja već u ranom djetinjstvu je od neprocjenjive važnosti za razvoj svake ličnosti i tu ništa ne može zamijeniti kvalitetnu knjigu i biblioteku.

Sve ostalo je surogat i to veoma loš.

Literatura

1. Dr. Ljubinka Bašović, "Biblioteke i bibliotekarstvo u BiH 1945 – 1975.", Sarajevo, 1977., 133,135.
2. Esad Berberović, "O istorijatu Narodne biblioteke u Gračanici kraj Tuzle", Separat iz časopisa Bibliotekar, Društva bibliotekara SR Srbije, broj 4 iz 1961. g.
3. Omer Hamzić, Likovi zavičaja: Dr Mustafa Kamarić – prvi Gračanlija – doktor nauka, *Gračanički glasnik*, broj 15, 2003., 27- 30
4. Omer Hamzić, Djelatnost Narodne biblioteke i uloga njenog osnivača Mustafe Kamarića u društvenom i kulturnom životu Gračanice između dva svjetska rata, *Gračanički glasnik*, broj 20, 2005., 149–155
5. *Delegatski bilten*, broj 7, od 16. maja 1979. g.
6. Arhiva Narodne biblioteke "Dr. Mustafa Kamarić" u Gračanici (nekatalogizirano)

Fikret Konjić i Hidajeta Rešidbegović 1984. godine